

Parshat Vajechi – 5785 (nr. 195)

Samenvatting van de parsha

1e Aliya: In het jaar 2255 was Jakob 147 jaar oud en Jozef 56. Jakob woonde al 17 jaar in Mitsrajim. Jakob riep Josef aan zijn bed. Josef kwam met zijn twee zonen. Jakob begroette hen en benoemde Menasje en Efraïm tot de status van “Stam”. Jakob stond er toen op, dat Josef “zweert” dat hij hem in Kanaän zou begraven, en niet in het land Mitsrajim.

2e Aliya: De parsha vertelt de beroemde scène waarin Jakob zijn armen kruist om zijn rechterhand op het hoofd van Efraïm (die links van Jakob stond) en zijn linkerhand op het hoofd van Menasje. Jakob zegende zijn kleinkinderen met de bekende zegen van Hamalach Hagoél. (48:16)

3e Aliya: Josef probeerde Jakob’s handen recht te trekken. Jakob verzette zich, en vertelde Josef dat, hoewel Menasje voorbestemd was voor grootsheid, Ephraïm zelfs nog groter zal zijn. De klassieke zegen van een vader aan zijn zoon wordt vermeld. (48:20)

4e & 5e Aliyot: Jakob riep zijn twaalf zonen bijeen en zegende ze allemaal.

6e Aliya: Jakob droeg al zijn zonen op, om hem in Kanaän te begraven, naast zijn vrouw Lea, en toen stierf hij. Mitsrajim rouwde om Jakob gedurende 70 dagen. Josef maakte een afspraak met Farao om Jakob in Kanaän te begraven. Na het zitten van Shiva (50:10) en de begrafenis keerden de 12 zonen terug naar Egypte. Na de dood van Jakob uitte de broers hun bezorgdheid tegenover Josef dat hij nu wraak op hen zou nemen omdat ze hem als slaaf hadden verkocht. Josef huilde toen hij hun zorgen hoorde en verzekerde hen dat hij geen wrok tegen hen koesterde.

7e Aliya: Josef regeerde nog eens 54 jaar over Egypte. Hij liet zijn broers beloven dat zijn botten ten tijde van hun uittocht uit Egypte zouden worden vervoerd om opnieuw te worden begraven in Kanaän. Josef stierf in het jaar 2309 op 110-jarige leeftijd.

Samenvatting van de haftara *Melachim I 2:1*

De Talmoed in Bava Metsia 87a vertelt ons dat Jakob Avinu [onze vader] de eerste persoon was die “zwak werd” voordat hij stierf. In feite vroeg hij Hashem om dit “geschenk” zodat hij de tijd zou hebben om zijn zaken op orde te brengen. De Haftara van deze week is van Koningen I Kap. 2 waarin de laatste instructies van David Hamelech aan Shlomo (zijn zoon) vóór zijn dood worden verteld. Net zoals Jakob zijn laatste zaken met zijn kinderen regelde, zo rondde David ook zijn persoonlijke zaken met zijn zoon af.

David's onafgemaakte zaken hadden betrekking op situaties van persoonlijke loyaliteit en verraad. Om de opvolging van de troon veilig en vreedzaam te laten verlopen, identificeert David twee sleutelfiguren die hem tijdens zijn veertig jaar als koning hebben verraden: de generaal van koning David, Yoav benTseruja, en Shlomo's eigen Rebbe, de grote geleerde Shimi ben Gera. Bovendien zette hij de familie van Barzilai de Gileadiet apart voor speciale koninklijke overweging en beloning.

David Hamelech was niet geïnteresseerd in wraak. David, de vader van de Mashiach, werd niet verteerd door woede. David, de gevoelige dichter en geweldige zanger, was geïnteresseerd in gerechtigheid en het toekomstige welzijn van zijn land. Het was essentieel dat hij de jonge Shlomo de betekenis van sterk leiderschap leerde en hoe hij met een probleem om moest gaan, voordat het een crisis werd.

Ongetwijfeld zou het voor David Hamelech gemakkelijk zijn geweest om degenen te vergeven die hem hadden verraden, vooral helemaal aan het einde van zijn leven; maar dat is niet de kwaliteit van leiderschap, die uiteindelijke verlossing brengt, en de opbouw van de Bees Hamikdash. Als koning, moesten David en Shlomo toegewijd zijn aan Hasjems Tora, de sociale rechtvaardigheid en de eeuwigheid van de natie.

Woorden als pijlen

Er is een interessante Midrasjische interpretatie van twee woorden in het gedeelte van deze week die sterk lijken te contrasteren met hun simpele betekenis. Sterker nog, op het eerste gezicht lijkt de interpretatie zelfs de simpele betekenissen tegen te spreken!

Jakov zegent de kinderen van Josef en zegt dan tegen Josef: 'Wat mij betreft, ik heb jou Schem een stuk land meer gegeven dan je broers, dat ik met mijn zwaard en met mijn boog van de Emoriet heb afgenomen.'

Rashi legt uit, dat nadat de broers de stad Schem aanvielen als reactie op de aanval op hun zus Dina, de Emorieten, een buurland, probeerden Jakov te veroveren op zijn moment van zwakte, vergelijkbaar met Jordanië's toetreding tot de oorlog tegen Israël, in de Zesdaagse Oorlog. Ook zij werden op wonderbaarlijke wijze verslagen.

Dus Jakov vertelt Josef dat hij die landen heeft verworven met zijn zwaard en boog. Maar Rashi en de Targum Unkeles, die bekend staat om zijn bijna letterlijke vertaling van de Tora, wijken af en vertalen de woorden boog en zwaard in een ander licht. Rashi legt uit dat ze wijsheid en gebed zijn, en de Targum legt de woorden uit als twee vormen van smeekbede.

De allegorie is begrijpelijk. Gebed overtreft zeker de pen in zijn macht over het zwaard. En sommige gebeden, zoals een zwaard, zijn sterk en vegend en beïnvloeden iedereen die ze raken. Andere, zoals een pijl, bereiken een specifiek punt van een grote afstand. De vraag is: we weten dat Jakov bad. Natuurlijk, hij bad! Jakovs gebeden worden gedocumenteerd in het hele boek Genesis. Hij bidt tijdens zijn ontmoetingen met zijn tegenstanders, maar deze keer koos hij ervoor om te praten over zijn strijdvaardigheid. Waarom vertaalt hij dan zijn uitdrukking van oorlogsgereedschappen als gebed? De Ponovitcher Rav, Rabbi Josef Kahaneman, van gezegende nagedachtenis, stond bekend om zijn inspanningen om de Tora te herbouwen uit het as van de Holocaust. Hij vestigde het juweel in de kroon van de Tora-stad Bnei Brak door de Ponovitcher Jeshiva en de talloze aangesloten instellingen te bouwen. Hij bouwde een Jeshiva voor pre-tieners, een andere voor jonge mannen en nog een derde voor getrouwde geleerden. Hij bouwde de Baté Avot, een enorm wooncomplex met honderden gesubsidieerde appartementen voor behoeftige gezinnen. Hij bouwde scholen voor weesjongens en -meisjes in Bnei Brak, Ashdod en talloze steden in de staat Israël.

Vaak bezocht hij rijke beschermheren in de Verenigde Staten, Canada, Zuid-Afrika en Europa en deed een beroep op hen om geld te doneren voor de Ponovitcher-instellingen.

Het verhaal gaat, wellicht apocrief, dat een bepaalde schenker hem ooit voor de grap confronteerde.

"Waarom is het, Rabbi Kahaneman," vroeg hij zich af, "dat alle andere Rabbijnen en Roshé Yeshiva die mij bezoeken nooit over geld praten? Ze praten alleen maar over de Tora en de mitsvot. Maar jij komt hier en komt meteen ter zake. Je praat niet over de Tora of de mitsvot. Je oproep is echter direct en to the point. Je komt hier en zegt dat je honderdduizend dollar nodig hebt om een meisjesschool in Ashdod af te ronden. Waarom geef je me niet ook een toespraak over de Tora, mitsvot en Joodse continuïteit?"

Rabbi Kahaneman deinsde niet terug. Hij pakte de hand van de man en keek hem in de ogen. Toen deed hij hem een diepzinnige uitspraak. "Je kent me goed. Veel fondsenwervers praten 'Tora, Tora, Tora', maar ze bedoelen geld, geld, geld. Ik praat over geld, maar ik bedoel Tora, Tora, Tora." Chazal, die de essentie van Jakov's wezen begrepen; die zijn diepe geloof zagen in het wegrekken van Esav, het vechten met de engel en het confronteren van de tragedie van Schem; en die zijn beproeving met Lavan waardeerden, begrepen heel goed wat zijn boog en zwaard waren. Ze waren erg op hun gemak met de grootsheid van Jakov's persona, doordrenkt van een spiritualiteit die constant verbonden is met zijn Schepper.

Zij begrepen dat toen Jakov zei 'zwaard', hij het snelle en scherpe resultaat van gebed bedoelde, en toen hij zei 'boog en pijl', hij de doordringende smeekbede bedoelde.

Elk woord, zelfs de ogenschijnlijk alledaagse woorden, van onze voorouders, waren de basis van ons geloof en zijn gevuld met spirituele betekenis. Alles wees naar de Ene Boven.

Het is wanneer wij als tijdelijke wezens, gebed prediken en geloof omarmen, dat we argwanend moeten zijn. Bedoelen we echt gebed en geloof of praten we alleen maar over gebed, maar denken we aan pijn en boog? (R. Mordechai Kamenetski)

De broodetende Jood

In Genesis (12:3) wanneer G-d Avraham vertelt zijn land te verlaten, doet Hij hem een reeks beloften. Een van die beloften is de volgende zegen. *"En Ik zal zegenen, wie u zegend, en wie u zal vervloeken, zal Ik vervloeken, en alle families van het land zullen in u gezegend worden ."* Wat is de betekenis van gezegend worden "in iemand"? Rashi legt uit: "dit is de eenvoudige uitleg, een persoon zal tegen zijn kind zeggen 'wees als Avraham'." Rashi bewijst dit met de woorden in de parsha van deze week , "In u zal Jisrael (de natie) (hun kinderen) zegenen door te zeggen: 'moge G-d jullie maken als Efrayim en Manashe'". Dit zijn de prachtige woorden die tot op de dag van vandaag nog steeds te horen zijn in traditionele Joodse huizen op vrijdagavonden wanneer we onze kinderen zegenen. Met andere woorden, Rashi zegt dat de betekenis van gezegend worden "in iemand" is ,dat ze zullen bidden dat hun generaties zullen uitgroeien net zoals Avraham .

Oké, het klinkt als iets moois waar een ouder trots op zou zijn, maar wat is de grote betekenis van deze zegen? Het is eigenlijk de basis van Avraham's aspiraties. De vervulling van Jakov's zegen met betrekking tot Efrayim en Menashe is de realisatie van Avraham's grootste en meest verheven dromen. Avraham nam het op zich ,om de wereld te onderwijzen over het bestaan van één God die een hekel heeft aan mensenoffers en van vriendelijkheid houdt. Avraham was de pijler van vriendelijkheid en door zijn daden van vriendelijkheid onderwees hij de wereld over G-d . Hij had tienduizenden volgelingen. Hij richtte gebedshuizen op waar zijn studenten bleven onderwijzen terwijl hij de ronde deed om zaden te planten, te bouwen en mensen aan te moedigen om zelfvernietigende afgodenaanbidding op te geven. Hij klaagde bitter bij G-d dat hij geen erfgenaam had. Zijn zorg was voor een spirituele erfgenaam. Hij wilde een zoon die een natie zou verwekken die de verheven idealen van dienstbaarheid aan de Ene G-d zou belichamen . Avraham wist dat hij het niet alleen kon. In Genesis (17:6) doet G-d nog een belofte aan Avraham . *"En Ik zal je buitengewoon vruchtbaar maken, en Ik zal je tot naties maken, en koningen zullen uit je voortkomen."* Nog een belofte die de dromen van een moeder zou vervullen. G-d wist wat er in Avrahams' gedachten omging. Koningen zijn beroemd. Hun invloed kan internationaal zijn. Mensen kijken naar leiders om hen na te volgen. De hele wereld zal de Ene G-d leren kennen en dienen .

Waar komen wij in dit alles terecht? Of we het nu leuk vinden of niet, wij Joden zijn zichtbaar. We proberen ons misschien te verbergen, maar het volgt ons altijd. Waar we ook zijn, mensen letten op. Ik hoorde ooit over een klein stadje in het midden van Amerika waar maar één Jood woonde. Hij was volledig geassimileerd en at zelfs brood tijdens Pesach. Daarom werd hij de broodetende Jood genoemd. Wij hebben een baan. We hebben een Tora en geboden om te leren en te volgen. Als we ze serieus volgen, worden we gezien als mensen met overtuigingen, mensen met normen. We worden gezien als geleerd en wijs. Mensen bewonderen ons en imiteren ons en onze levensstijl. Daarentegen weten we zonder de Tora hoe ver we kunnen zinken. Rabbijn

R. Jakov Kaminetski, van gezegende nagedachtenis, was een rabbijn in Rusland in het begin van de 20e eeuw. Het gebeurde dat er een postmeester in zijn stad was die de Joden testte door hen opzettelijk extra wisselgeld te geven voor hun aankopen. Ze kwamen naar Reb Jakov voor zijn advies. Onnodig te zeggen dat al het geld dat teveel was betaald, werd teruggegeven. Het is een feit dat deze

postmeester 92 Joden redde tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het zien van de onberispelijke eerlijkheid van deze eenvoudige mensen was genoeg om deze man ervan te overtuigen dat deze mensen moesten blijven leven en bij te dragen wat ze te bieden hadden aan de wereld. Deze man wordt geprezen voor het redden van de levens van deze mensen, en de levens van alle generaties die ooit van deze mensen zouden komen. Stel je voor dat ze niet de mate van eerlijkheid hadden getoond die ze hadden getoond. Mogen we allemaal het verdienen om het soort mensen te zijn dat anderen zouden willen navolgen, en hun kinderen zegenen dat zij dat ook zouden doen. (R.Dovid Grin)

Gods oordeel over onze bedoelingen

Na de dood van onze vader Jakov, voelen de broers een verandering in Josef's houding en gedrag ten opzichte van hen. Ze zijn bang dat nu Jakov weg is, Josef wraak op hen zal nemen voor hun behandeling van hem vele decennia eerder. Ze vertellen Josef daarom dat Jakov hem beval geen wraak op hen te nemen. Josef weet dat deze bewering niet waar is. Hij huilt omdat hij nu gedwongen wordt zich opnieuw te verzoenen met zijn broers. Hij troost hen door te zeggen dat "jullie misschien met kwade bedoelingen hebben gedacht mij kwaad te doen, maar G-d dacht dat dit een groot goed zou zijn, want nu ben ik in staat geweest om een groot volk in leven te houden." Hoe kalmeert dit de broers? Wordt hun schuldgevoel op de een of andere manier uitgewist, simpelweg omdat G-d een gelukkig einde heeft geregeld voor hun oorspronkelijk kwade bedoelingen? We vinden in de Talmoed dat als iemand van plan is om niet-kosjer voedsel te eten en per ongeluk, zonder kennis of bedoeling, daadwerkelijk koosjer voedsel eet, hij desondanks verplicht is om een zondoffer te brengen vanwege zijn kwade bedoelingen. De regel voor zo iemand is dezelfde als voor iemand die daadwerkelijk niet-kosjer voedsel at en geloofde dat het wel koosjer voedsel was. Ook hij moet een zondeoffer brengen. Dus, wat voor troost is het voor de broeders dat hun kwade bedoelingen veranderden in een grote gunst voor Josef en de hele wereld in het algemeen? Worden ze niet aansprakelijk gesteld voor hun slechte bedoelingen, net als in het geval van de persoon die koosjer voedsel at, waarvan hij dacht dat het niet-kosjer voedsel was?

Rabbin Meir Dan Plotski (begin twintigste eeuw, gaon in Warschau) behandelt deze vraag in zijn monumentale werk over de Chumash, Kli Chemda. Hij geeft ons het volgende inzicht. Er is een groot verschil tussen direct zondigen tegen G-d - het eten van niet-kosjer voedsel - en direct zondigen tegen een medemens (hoewel dit ook indirect een zonde tegen G-d is) - zoals het verkopen van een broeder in slavernij. Wanneer we te maken hebben met G-d, die onze diepste gedachten kent, die onze harten en gedachten doorzoekt en voor wie niets verborgen is, is er geen verschil tussen intentie en werkelijk gedrag. Ons wordt geleerd dat met betrekking tot de zonde van avodah zarah - afgoderij - zelfs intentie, schuldig is in G-d's ogen. De profeet zei met betrekking tot deze zonde "Om Israël in zijn eigen hart te vangen." Want in onze relatie met G-d zijn de binnenkant en de buitenkant, de intentie en de handeling hetzelfde in Zijn alwetendheid. Wanneer mensen echter met elkaar omgaan, kent niemand de ware intentie van de ander. Mensen kunnen gedrag alleen beoordelen op basis van de werkelijkheid en het resultaat. De Talmoed leert ons dat iemand die liefdadigheid en hulp aan anderen geeft uit lage of egoïstische motieven, nog steeds als een liefdadig persoon wordt beschouwd. Zo kon Josef terecht tegen de broers zeggen dat hun oorspronkelijke bedoeling, nu echt immaterieel (niet-tastbaar) is, want het resultaat is een groter goed geweest. En hierin hoopte hij dat ze wat troost en verzoening zouden vinden.

We moeten altijd proberen om goede en heilige bedoelingen te hebben in al onze acties, zowel in zaken die direct betrekking hebben op G-d als op mensen. Maar we moeten altijd onthouden dat, voor

zover het mensen betreft, acties en resultaten luider spreken dan woorden of bedoelingen.
Mogen al onze acties en bedoelingen altijd zijn, ter wille van de heiliging van G-d's Naam.
(R. Berel Wein)

Chushim Ben Dan: Een ondraaglijke situatie zien voor wat het is *****

De Talmoed vertelt ons [Sotah 13a] dat toen de broers bij de Me'arat HaMachpela [Grot van Machpela] in Chevron aankwamen om Jakob te begraven, Eisav kwam en protesteerde. Er was nog één overgebleven perceel in de grafgrot. De vorige begraafplaatsen werden gebruikt voor Adam, Chava, Avraham, Sara, Jitzchak, Rivka en Lea. Eisav beweerde dat het overgebleven perceel van hem was.

De zonen van Jakob antwoordden dat Eisav zijn recht op het perceel verspeelde toen hij het geboorterecht verkocht. Eisav beweerde echter dat hij alleen het "dubbele deel" verkocht waar een eerstgeborene recht op had. Nergens in de verkoop was echter impliciet vermeld dat hij zijn eigen graf verkocht! De broers antwoordden dat het inbegrepen was in de verkoop. Eisav eiste dat ze het verkoopdocument zouden tonen.

De broers beweerden dat ze het document wel hadden, maar dat ze het in Egypte hadden achtergelaten. Eisav stond erop de begrafenis uit te stellen totdat de broers deze koopakte konden overleggen.

Wie zouden de broers terugsturen naar Egypte? Dit was vóór de dagen van Federal Express. Ze stuurden Naftali, die bekend stond als de snelste renner onder de broers.

Chushim ben [de zoon van] Dan, die doof was, informeerde bij iemand naar de vertraging en het geschil tijdens de begrafenis van zijn grootvader. Chushim was verbijsterd toen hem werd verteld wat er gebeurde. "Totdat Naftali terugkeert uit Egypte, zou mijn grootvader daar in ongenade liggen?" Chushim pakte een knuppel en sloeg Eisav op zijn hoofd en doodde hem. De Talmoed concludeert dat dit de vervulling was van Rivka's vraag, "Waarom zou ik jullie beiden op één dag verliezen?" [Bereishis 27:45].

Dit is een verbazingwekkende passage. Van Jakob's twaalf fijne en fatsoenlijke kinderen en van alle geweldige kleinkinderen, waarom was het zo dat alleen Chushim ben Dan gevoelig was voor de ondraaglijke aard van de situatie? En waarom benadrukte de Talmoed het feit dat Chushim doof was? De Mir Rosh Yeshiva, Rav Chaim Shmulevitch zt"l, legt uit dat deze Gemara ons een opmerkelijk feit van het leven leert. Het verschil tussen Chushim en de andere kinderen en kleinkinderen was dat de anderen helaas gewend raakten aan het idee dat hun vader daar in ongenade zou liggen totdat Naftali terugkeerde uit Egypte. Waarom?

Het antwoord is dat het geleidelijk begon. Eerst was er een claim. Toen was er een tegenclaim. Daarna kwam er weer een tegenargument, etc. Iedereen raakte gewend aan het idee van de onderhandelingen, zonder erbij stil te staan dat de scène een belediging van wereldklasse was voor de eer van Jakob.

Omdat ze allemaal de tijd hadden om zich aan te passen aan deze langzaam ontwikkelende situatie, raakten ze geleidelijk gewend aan het idee. Chushim was echter doof en was niet betrokken bij de hele dialoog. Toen Chushim vroeg wat er gebeurde, had hij niet de tijd gehad om zich aan te passen. Plotseling werd hij in één enkel moment getroffen door deze hele vreselijke situatie, alsof hij door een lading stenen werd geraakt. Gelukkig had Chushim, geen tijd om zich aan te passen.

We leren hier een krachtig inzicht in de menselijke natuur. Mensen kunnen aan alles wennen. Dit fenomeen is zowel een zegen als een vloek. Mensen zouden niet kunnen leven zonder het

vermogen om zich aan te passen. Soms bevinden we ons in vreselijke situaties en kunnen we ons niet voorstellen hoe we zullen overleven. Maar, G-dzijdank, mensen zijn aanpasbaar en veerkrachtig.

De vreselijke keerzijde van dit fenomeen is echter dat we aan alles gewend kunnen raken — aan moord, aan geweld, aan alles. De eerste keer dat een soldaat in oorlogstijd doodt, is hij vreselijk overstuur. Maar als iemand lang genoeg doodt en zo vaak de dood ziet — kan zelfs dat geaccommodeerd worden.

De les is dat er momenten zijn waarop iemand moet zeggen: "Ik mag hier niet aan wennen. Ik moet altijd met afkeer en walging reageren op bepaalde situaties."

Veel studenten gaan naar mijn shiur [les] als hun 'laatste stop' in de Jeshiva. Na mijn shiur gaan ze vaak de wereld van hun beroep in. Ik ontmoet vaak oud-studenten, een jaar of twee later, en vraag: "Dus, hoe gaat het?" Soms antwoorden ze: "Verschrikkelijk. Ik kan het kantoor niet aan. Ik kan de vuiligheid niet verdragen. Ik kan de onfatsoenlijke taal niet verdragen. Ik kan de insinuaties niet verdragen, ik kan er niets van verdragen."

Ik reageer erop met een zegen — "Je zou je altijd zo moeten voelen, want als je eraan gewend raakt, is dat slecht." Er zijn situaties in het leven waarop we altijd met afkeer moeten reageren. De acceptatie van een ondraaglijke situatie is op zichzelf het begin van het probleem.

[Opmerking van een redacteur: Jaren geleden vroegen verschillende mensen mij waarom Chushim gerechtvaardigd was in zijn daad om Eisav te doden. Niemand bekritiseerde Chushim zelfs maar nadat hij Eisav had gedood en hij hoefde niet terecht te staan voor moord. Chushim had gelijk, hoewel wij bij een oppervlakkige blik misschien niet begrijpen waarom. In antwoord op deze vraag gaf rabbijn Frand een uitleg waarom Chushim gelijk had:

De Ramban op Parsha s Vayishlach stelt dat het Shimon en Levi was toegestaan om de mensen van Schem te doden omdat ze zeker in overtreding waren van ten minste enkele van de Sheva Mitsvot Bné Noach [De zeven wetten die aan Noach en zijn nakomelingen waren geboden] - Avoda Zara [Afgoderij], Gezel [Stelen], en misschien Giloye Arayot. Als zodanig waren ze allemaal chayav mitah [verdienden de dood].

Misschien was dit ook het geval bij Chushim en Eisav. We weten van Chazal dat Eisav verschillende Sheva Mitsvot overtrad, waaronder moord. Als zodanig was Eisav chayav mitah en zou hij door Chushim zelf, veroordeeld kunnen zijn. Het zou ook kunnen dat het feit dat Eisav hen niet toeliet Jakob te begraven in een perceel dat gekocht was, een daad van "gezel" (diefstal) vormde en als zodanig was Eisav alleen al daarom chayav.] (R. Jissachar Frand)

Shabat Shalom

Voor suggesties en commentaar : mobi166@hotmail.com

Gelieve dit blaadje (deze link) ook door te sturen aan vrienden en kennissen.

(en je bronnen zullen zich naar het buitenland verspreiden) (משלי ה:טז) מפוצו מעינותיך חוצה